

SPAGAT ÖVER VÄLJARKÅREN

**Socialdemokratin och
den postmateriella utmaningen**

RAPPORTFÖRFATTARE:
KALLE SUNDIN

SPAGAT ÖVER VÄLJARKÅREN

**Socialdemokratin och
den postmateriella utmaningen**

KALLE SUNDIN

OKTOBER 2016

Katalys publikationer

- No 1: Välfärden är vinsten
- No 2: Svar på tal om vinster i välfärden
- No 3: Vilken arbetsmarknad ska vi ha?
- No 4: Slaget om den likvärdiga skolan
- No 5: Hälften kvar och hela framtiden
- No 6: "Jag tar värktabletter men det hjälper inte"
- No 7: Vägen till en likvärdig skola
- No 8: Fallet järnvägen
- No 9: Björklundeffekten
- No 10: Åtstramningsdoktrinen
- No 11: En röst på SD är en röst på högern
- No 12: Mest åt de rika
- No 13: Färre lärare ger vinsten!
- No 14: Ordens makt i politiken
- No 15: Handbok för en ny kulturminister
- No 16: Städtjänst och bartender för alla?
- No 17: Förklaringar till SD:s framgång
- No 18: Utan segel i vänstervinden – eftervalsanalys
- No 19: I frihandels goda namn
- No 20: Från massarbetslöshet till full sysselsättning
- No 21: Vägen till en likvärdig skola – skolpolitisk årsbok 2015
- No 22: Jämlikhet är lösningen!
- No 23: En för alla, alla för vem?
- No 24: Måste vi jobba 8 timmar per dag?
- No 25: Kapitalet i tjugoförsta århundradet
- No 26: Piketty på tre röda
- No 27: Porten kallas trång
- No 28: Partierna och jämlikheten
- No 29: Anställningsformer i Sverige
- No 30: Med låg kvalitet som affärsidé
- No 31: Den blåbruna röran
- No 32: Spagat över väljarkåren

Katalys – Institut för facklig idéutveckling

Katalys är ett oberoende fackligt idéinstitut som bedriver utredningsverksamhet och opinionsbildning. Våra verksamhetsområden är välfärd, samhällsekonomi, arbetsmarknad och fördelningsfrågor. Vår uppgift är att generera kunskap och perspektiv som kommer såväl den politiska debatten som fackföreningsrörelsen och dess företrädare på lokal, regional och central nivå till gagn. Men vår uppgift är även att driva den politiska debatten framåt i dessa frågor, med egna analyser och förslag grundade i fackliga perspektiv. Vi står på två ben – idéutveckling och politisk påverkan. Värderingsmässigt står vi på LO-medlemmarnas sida.

Katalys tror inte att ökade samhällsklyftor är en naturlig eller opåverkbar följd av en globaliserad värld. Vi ställer inte upp på resonemang om att bara för att det går att skapa en marknad av något som vi äger gemensamt, så ska den marknaden skapas. Vi ser att det finns konstruktiva vägar framåt för den svenska arbetsmarknaden och att de principer som en gång formade arbetsmarknaden är relevanta även i framtiden. Vi vill bidra till att den generella välfärden och trygghetssystem säkras och utvecklas. Katalys – Institut för facklig idéutveckling startades på initiativ av 6F – fackförbund i samverkan. 6F utgörs av LO-förbunden Byggnads, Elektrikerna, Fastighets, Målarna och Seko.

Kontaktuppgifter:

Daniel Suhonen
Chef
Tel +46 (0) 73 519 01 06
daniel.suhonen@katalys.org

Enna Gerin
Utredare
+46 (0) 73 092 51 80
enna.gerin@katalys.org

Denna rapport är skriven av Kalle Sundin som är en fristående utredare. Rapporten bygger på material ur hans masteruppsats vid London School of Economics (augusti 2015): From Encompassing to Outsourcing: Swedish Social Democracy in a Changing Electoral Arena.

Grafisk form och sättning: Petter Evertsén/Revoluform

Besök vår hemsida: www.katalys.org

Innehållsförteckning

Sammanfattning	7
Förord	9
Socialdemokratin nedgång är inte ödesbunden	9
1. Inledning	10
2. Bakgrund: Socialdemokratin i 1900-talets konfliktstruktur	12
2.1 1900-talets politiska konfliktlinje och det "frusna" partisystemet	12
2.2 Socialdemokratin framgångsrika klasspolitiska strategier	12
2.3 Socialdemokratin försvagning de senaste decennierna	13
3. Postmaterialismens framväxt	15
3.1 Den postmateriella teoribildningen – en kort introduktion	15
3.2 Växande postmaterialism bland svenska partier	16
4. Den postmateriella utvecklingen i väljarkåren	17
4.1 Datamaterial: Hur mäter man postmaterialism?	17
4.2 Resultat: Postmaterialismens utveckling i den svenska väljarkåren	17
4.3 Är vissa samhällsklasser mer postmateriella än andra?	20
5. Analys: Socialdemokratin i spagat över en tudelad väljarkår	21
6. Diskussion: Vägen framåt för Socialdemokraterna	23
6.1 En tudelad väljarkår: Långsiktig problematik för Socialdemokraterna	23
6.2 Återuppliva vänster-högerdimensionen och "materialisera" det som blivit för postmateriellt	24
6.3 Tre exempel på hur politiken kan materialiseras: miljö, integration och jämställdhet	25
7. Referenslista och noter	28
Bilaga 1	30
Bilaga 2	32

Sammanfattning

Vad är rapportens syfte?

Syftet med denna rapport är att bidra till att förklara socialdemokratiens försvagning under de senaste decennierna. Partiet har sedan 1980-talet rört sig från en väljarandel mellan 40-45 procent till att efter 2006 års val erhålla endast mellan 30-35 procent. Analysen sker genom att undersöka förändringen av postmateriella värderingar i den svenska väljarkåren. Enklast sammanfattat handlar detta om den process där väljarnas politiska prioriteringar förändras så att kulturella-identitetsdrivna värderingar blir viktigare medan fördelningspolitiska frågor kopplade till den socioekonomiska höger-vänsterdimensionen i politiken minskar i betydelse. Hur påverkar detta socialdemokratiens förutsättningar att förbli en ledande kraft i svensk politik?

Den kulturella GAL-TAN-konflikten har fått mycket uppmärksamhet i den politiska debatten på senare tid, men för att förstå konkurrensen mellan materiella och postmateriella värderingar är en kartläggning av postmaterialismen i väljarkåren en viktig pusselbit.

Vad säger statistiken?

1. De senaste 20 åren kan man notera en sakta men stadig ökning av postmateriella värderingar i väljarkåren. Allt färre väljare intresserar sig för den socioekonomiska höger-vänsterkonflikten. Den postmateriella-kulturella konflikten längs GAL-TAN-axeln vinner istället terräng.
2. Dessutom har väljarkåren, och framförallt de rödgröna väljarna, tudelats i en materiell och en postmateriell grupp. I synnerhet har Miljöpartiets, Vänsterpartiets och Feministiskt initiativs väljare dragit iväg långt åt det postmateriella hållet till den frihetliga-auktoritära konfliktlinjen (GAL-TAN). Det har ställt socialdemokratin, som är beroende av en bred rörelse och stor väljarbas, i spagat över väljarkåren. Polariseringen mellan postmateriella och materialistiskt inriktade väljare försvagar Socialdemokraternas tidigare så framgångsrika klassöverbryggande strategi.
3. Dessutom visar statistiken att det är lika sannolikt att arbetarklassen lämnar den traditionella höger-vänsterpolitiken för mer postmateriell GAL-TAN-politik som att medelklassen gör det. Beskedet är både positivt och negativt för arbetarrörelsen. Det positiva är att förutsättningen för klasspolitiken inte "växer bort" på ett lagbundet sätt, utan partierna kan påverka väljarkårens politiska värderingar och vinna stöd även om klasstrukturen förändras. Men det innebär samtidigt att vänstern och inte minst socialdemokratin har misslyckats att forma opinionen eftersom svenska väljare (oavsett klasstillhörighet) blir allt mer postmateriella i sina politiska uppfattningar. Fortsätter utvecklingen som vi kan se i denna analys, så kommer de ekonomiska frågorna och fördelningspolitiken bli allt mindre bety-

delsefull för väljarna. På så sätt kan identitets- och sakfrågepolitikens hot mot vänsterideologin förtydligas: Den är inte farlig i sig, utan endast om den "tappar fotfästet" och frikopplar sig från den socioekonomiska dimensionen och därmed driver politikområden och samtalet om politiken i en allt för postmateriell riktning.

Vad måste Socialdemokraterna göra?

Om socialdemokratin har som ambition att växa måste lösningen bli att inte acceptera väljarkårens tudelning. Istället måste partiet arbeta för att skapa en politisk ram där sakfråge- och identitetspolitiken kan användas för att förnya och vitalisera vänsterns politik. Det funkar inte att "outsourca" vissa frågor till andra partier eftersom det inneburit att de har letts bort från socioekonomiska analyser och fördelningspolitik som är kärnan i det socialdemokratiska projektet.

Socialdemokraterna måste forma materiella konflikter på de politikområden som nu fått en för postmateriell inriktning och därför inte längre ger energi till den traditionella vänster-högerdimensionen. Det handlar då om att tydliggöra fördelningspolitiska orättvisor och materiella omständigheter inom frågor så som miljö, integration och jämställdhet. Bara så kommer en starkare vänsteropinion kunna växa fram där nya politiska konflikter stärker klassmedvetandet och kopplas samman med den fördelningspolitiska vänsteranalysen. Socialdemokraterna bör varken ignorera eller gå i polemik med den växande postmateriella identitets- och sakfrågepolitiken, utan istället måste man använda frågornas energi för att betona det materiella. Så kan man skapa röda trådar i väljarkåren.

» SOCIALDEMOKRATERNA MÅSTE FORMA MATERIELLA KONFLIKTER PÅ DE POLITIKOMRÅDEN SOM NU FÅTT EN FÖR POSTMATERIELL INRIKTNING

FÖRORD

Socialdemokratins nedgång är inte ödesbunden

Socialdemokratins opinionskris är ingen dagslända utan en långvarig trend. Statsvetaren Göran von Sydow beskriver i tidskriften *Tidens* vårnummer 2016 denna episka nedgång, inte minst det sista decenniet. Vid ekonomiska kriser brukar vänsterpartierna kunna växa och söka kraft i en kritik av den ekonomiska politiken och erbjuda ett trovärdigt alternativ. Så var fallet exempelvis på 1930-talet. Men i de nationella val som hölls närmast före finanskrisen 2008 var den genomsnittliga röstandelen för socialdemokratiska partier 31,6 procent. I de senaste nationella valen är samma andel 24,3 procent. Den svenska socialdemokratin tillhör de starkare i Europa med mellan 25 och 30 procent, men följer den europeiska trend där de socialdemokratiska partierna rört sig från en nivå på 40 procent under 1970-talets storhetstid, ner mot 20–25 procent idag.¹ Oförmågan att nagla fast vari krisen består är dock påfallande. Frågan om varför väljarna överger socialdemokratin inte bara i Sverige utan i hela Europa är en av de viktigaste i vår tid.

I Katalys eftervalsanalys *Utan segel i vänstervinden* introducerade vi diskussionen om hur nya konfliktlinjer i svensk politik hade format valrörelsen och valresultatet 2014. Partier som hade stridit längst den kulturella konfliktlinjen (GAL/TAN), så som Sverigedemokraterna och Feministiskt Initiativ, hade fått utdelning. Samtidigt hamnade den ekonomiskt-politiska vänster-högerkonflikten i skymundan. Slutsatserna vi drog var att Socialdemokratin måste aktivera den materiella vänster-höger konflikten i svensk politik och på så sätt slå undan benen för den växande GAL/TAN-dimensionen.

I denna rapport går vi ett steg längre och fördjupar oss i hur väljarstrukturen har förändrats i och med ökande postmateriella värderingar bland svenska väljare. Den tudelning av väljarkåren som utredaren Kalle Sundin pekar på i rapporten kan innebära stora utmaningar för en socialdemokrati med ambitionen att samla breda väljargrupper för sitt samhällsbygge.

Med den politiska utveckling som vi har haft sedan valet 2014 börjar det bli allt mer tydligt att den kulturella konfliktlinjen och dess identitetspolitik inte kommer kunna tigas ihjäl. Istället, som denna rapport visar, bör socialdemokratin ta sig an den postmateriella identitets- och sakfrågepolitiken och framförallt måste man lyckas med stycket att materialisera många av de frågor som tagit en allt för postmateriell inriktning.

Framöver blir det viktigt för den breda vänstern att överbrygga två destruktiva gap. Å ena sidan måste den tudelade väljarkåren lappas ihop – å andra sidan måste vänstern röra sig bortom den onödiga och långdragna konflikten mellan materialism och postmaterialism. Den här rapporten är ett första viktigt inlägg i hur vi går vidare med dessa utmaningar.

Daniel Suhonen, chef vid fackliga idéinstitutet Katalys
Enna Gerin, utredare vid fackliga idéinstitutet Katalys

» **SOCIALDEMOKRATINS OPINIONSKRIS ÄR INGEN DAGSLÄNDA UTAN EN LÅNGVARIG TREND.**

1.

Inledning

”Varje stor folkrörelse står alltid inför risken att stelna, kapslas in i sina riter, isoleras från det pulserande samhällslivet. [...] Vi måste alltid arbeta med öppenhet för att aldrig riskera att stänga våra sinnen för nya impulser i tiden.”

– Olof Palme, *Erfarenhet och förnyelse*. Avslutningsanförande på Socialdemokraternas kongress 1969.

**» DET SAMHÄLLS-
BYGGE SOM SOCIAL-
DEMOKRATERNA
LEDDE UNDER
1900-TALET BIDROG
TILL ATT SKAPA EN
INDIVIDUALISTISK
VÄRDERINGSGRUND
HOS DEN SVENSKA
BEFOLKNINGEN SOM
ÄR STARKARE ÄN I
NÅGOT ANNAT LAND.**

Socialdemokratin har under lång tid tappat politisk energi. Det finns en känsla av vilshenhet i partiet som den återvunna regeringsmakten 2014 hittills inte lyckats råda bot på. Allt färre känner igen den rörelse som under 1900-talet stängades för att skapa en vardag där medborgarna kunde lyfta sin tillvaro över existensminimum, där de i större utsträckning kunde lita på sociala skyddsnät, och där ekonomisk determinism blev mindre avgörande för hur de levde. Anledningarna till partiets försvagning är utan tvekan flera och överlappande: starkare nyliberala idéer som fått fotfäste, krympande manöverutrymme i och med EU-medlemskapet, folkrörelsernas allmänna kris, globaliseringens effekter och en ändrad industristruktur är bara några. Även debatt- och medieklimatet har förändrats. Men den här rapporten vill belysa en särskild förklaringsmodell som sällan lyfts fram i sin helhet – nämligen partiets svårigheter att förnya sitt projekt i en politisk era som präglas av allt mer *postmateriella* värderingar.

Det samhällsbygge som Socialdemokraterna ledde under 1900-talet bidrog till att skapa en individualistisk värderingsgrund hos den svenska befolkningen som är starkare än i något annat land.² När den växande välfärdsstaten säkerställde grundläggande materiell trygghet gavs större möjligheter för medborgare att utveckla sitt självförverkligande. Sverige blev på så sätt en perfekt grogrund för det som inom politisk sociologi kallas postmaterialism. Logiken kommer att beskrivas utförligt nedan, men i korthet innebär värderingskiftet att väljarnas politiska prioriteringar förändras så att *kulturella* och *identitetsdrivna* aspekter i allt större utsträckning prioriteras före socioekonomiska höger-vänsterperspektiv. En sådan utveckling kan innebära fundamentala förändringar i väljarstrukturen. För socialdemokratin är därför postmaterialismen både ett långsiktigt politiskt mål (ett samhälle där människors klassbakgrund inte står i vägen för självförverkligandet) men samtidigt också en ständig politisk utmaning längs vägen: ju mer framgångsrikt partiet blir i strävan att uppnå en ambitiös välfärdsstat, desto större blir behovet av att fortsätta driva och uppdatera sin samhällskritik så att socioekonomiska orättvisor förblir centrala. Genom att kartlägga postmateriella värderingstrender i den svenska väljarkåren hoppas jag med denna rapport kunna tydliggöra Socialdemokraternas position och utmaningar samt skissa ut idéer om möjliga vägar framåt.

Förhoppningen är också att denna värderingskartläggning kan bidra

med nya insikter om den infekterade debatten inom vänstern mellan identitetspolitik och mer traditionella fördelningsperspektiv. Begreppen är delvis snåriga. Men om vi utgår ifrån en bred definition så handlar den identitets- och sakfrågeinriktade politiken i huvudsak om vem man är och vilka politiska rättigheter som är bundna till olika sociala identiteter (såsom kön, etnicitet, sexualitet) eller om en särskild politisk fråga som för väljare och aktivister får en överordnad ställning (så som till exempel miljöpolitiken). Identitetspolitiken har kritiserats av vänsterdebattörer för att stå i vägen för arbetarrörelsens klassanalys och fördelningspolitik. Men kritiken har varit slarvig och för svartvit. Identitets- och sakfrågepolitik är inte farlig för vänstern per se, utan blir det endast om den tar sig *för* postmateriella uttryck – det vill säga när den skymmer eller missar att inkludera viktiga materiella strukturer.

Så ser dock ut att ha varit fallet de senaste decennierna, enligt statistiken i den här rapporten. Förutom att väljarkåren i sin helhet har blivit allt mer postmateriellt inriktad har också de rödgröna väljarna tudelats i en materiell och en postmateriell tendens. På sikt hotar detta att minska förståelsen och leda till en splittring som försvagar den samlande vänsterns idékraft och förmåga att samla en parlamentarisk majoritet.

Det finns därför ett stort behov för socialdemokratin och arbetarrörelsen att skapa konflikt kring fördelningsfrågor inom de politikområden som idag tagit en för postmateriell riktning. Det handlar då om att tydliggöra socioekonomiska orättvisor och materiella omständigheter även i frågor som rör klimat, jämställdhet och integration för att bygga broar mellan vänsterns idag allt mer separerade värderingskoncept så att en större opinionskraft kan växa fram. Det är inte bara nödvändigt för att socialdemokratin ska växa och moderniseras, utan också för att de rörelser som nu tagit en postmateriell riktning tappar stor potential att göra skillnad om inte de materiella perspektiven finns med.

Socialdemokraterna bör varken ignorera eller gå i polemik med den växande postmateriella identitets- och sakfrågepolitiken, istället måste man använda den för att skapa större klassmedvetenhet och utveckla en bredare materiell vänsteranalys. Men då behöver partiet förstå sin samtid och hur väljararenan har förändrats – med det hoppas den här rapporten kunna bidra till.

» IDENTITETS- OCH SAKFRÅGEPOLITIK ÄR INTE FARLIG FÖR VÄNSTERN PER SE, UTAN BLIR DET ENDAST OM DEN TAR SIG FÖR POSTMATERIELLA UTTRYCK

Kalle Sundin, statsvetare och oberoende utredare vid Katalys

2. BAKGRUND:

Socialdemokratin i 1900-talets konfliktstruktur

2.1 1900-talets politiska konfliktlinje och det "frusna" partisystemet

För att demonstrera hur den postmateriella värderingsutvecklingen påverkar väljarkåren och socialdemokratin s möjligheter måste 1900-talets partistruktur användas som jämförelsepunkt.

Innan Miljöpartiet 1988 klarade riksdagens fyraprocentsspärr var Sverige i flera decennier i ett stabilt läge med fem partier i parlamentet och därmed ett tydligt fall av det som statsvetarna Martin Lipset och Stein Rokkan betecknat som ett "fruset" partisystem. Enligt deras inflytelserika hypotes stängdes tillflödet av nya röstberättigade när allmän rösträtt introducerades runt om i Västeuropa under början av 1900-talet. I samband med detta stabiliserades partisystemen genom varaktiga länkar mellan partier och sociala grupper längs med fyra huvudsakliga konfliktlinjer: centrum-periferi (regioner-huvudstad), stat-kyrka, stad-land och kapital-arbete.³ Med undantag av vissa inslag från konfliktlinjen stad-land så har den socioekonomiska (kapital-arbete) dimensionen tydligt dominerat det politiska landskapet i Sverige. I europeisk jämförelse har svensk politik varit exceptionellt endimensionell kring klassröstningen. Statsvetaren Henrik Oscarsson skrev i sin avhandling att "i inget annat demokratiskt system har medborgarna sannolikt haft så lätt att uppfatta likheter och skillnader mellan politiska alternativ och sett konfliktstrukturen så tydligt som i Sverige".⁴

2.2 Socialdemokratin s framgångsrika klasspolitiska strategier

I och med klassdimensionens dominans i Sverige kan en stor del av socialdemokratin s styrka under 1900-talet förklaras genom dess sätt att överbygga den konflikten. Socialdemokraterna hade en unik förmåga att lindra "socialismens valdilemma" (*the dilemma of electoral socialism*) – ett analysinstrument som statsvetaren Adam Przeworski utarbetat. I korthet handlar dilemmat om att partier till vänster på lång sikt inte kan utöka sitt väljarstöd till medelklassen utan att samtidigt tappa mobilisering inom arbetarklassen. Przeworski menar att strategier för att locka medelklassen oundvikligen underminerar betydelsen av klass för väljarna.⁵ Men dilemmat har kritiserats för att vara för deterministiskt och att inte tillräckligt ta i beaktning hur partistrategier faktiskt kan forma hela den politiska spelramen och väljares syn på klass och politik. Svensk socialdemokrati används som ett typfall där en rörelse lyckats med just detta.⁶

Folkhemstankens budskap i kombination med smarta strategier för att förena arbetare och bönder på 1930-talet (kohandeln) samt arbetare och tjänstemän på 1950-60-talet (löntagaralliansen) inom ramen för den utbyggda välfärdsstaten var ett framgångsrikt recept. Det fanns en

» I EUROPEISK JÄMFÖRELSE HAR SVENSK POLITIK VARIT EXCEPTIONELLT ENDIMENSIONELL KRING KLASSRÖSTNINGEN.

uttalad ambition hos Socialdemokraterna att vara ett parti med kapacitet att samla och tillgodose väljarkrav från olika grupper. Torsten Svenssons avhandling (1994) visar hur partiet agerade aktivt och målmedvetet för att hantera den svåra uppgiften att tilltala tjänstemannagrupperna utan att tappa partiets stöd hos arbetarklassen. För att underlätta löntagaralliansen vidtog man särskilda åtgärder, där den viktigaste var att skapa och behålla nära band till fackföreningsrörelsen.⁷ Ett annat viktigt politiskt verktyg för att samla väljarkåren var den generella välfärdsmodellen, som kombinerade grundbeloppsprogram med inkomstrelaterade förmåner, vilket integrerade låg- och medelinkomsttagares behov i samma välfärdssystem (ATP-systemet är ett exempel på detta).⁸

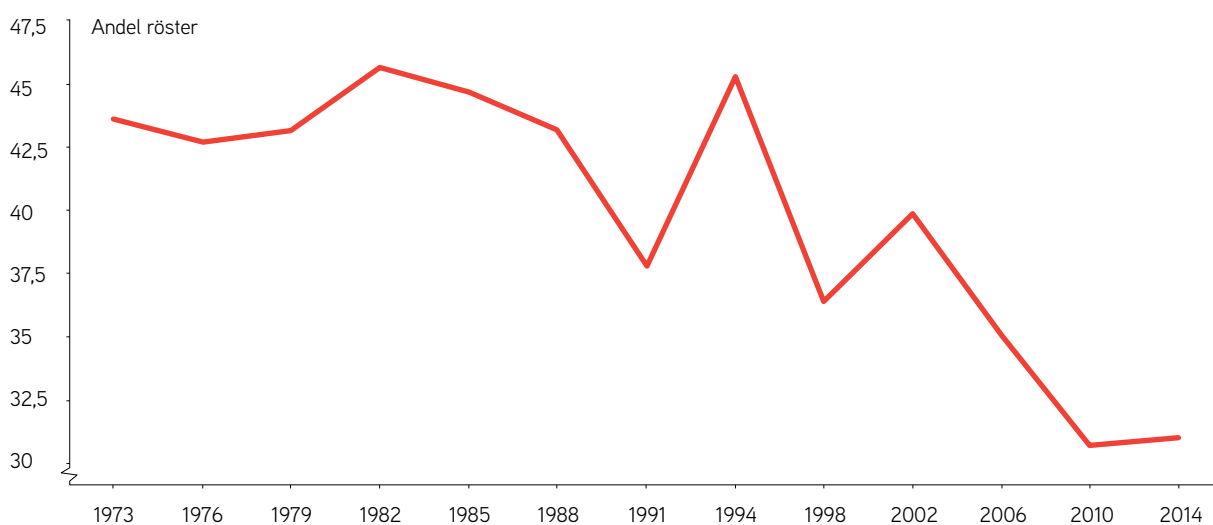
Sammanfattningsvis så samverkade alltså den endimensionella socioekonomiska konfliktstrukturen i kombination med smarta partisstrategier för att skapa socialdemokratisk hegemoni. Väljarnas krav var starkt koncentrerade till konflikt om materiella behov och när socialdemokratin intog sin klassöverbyggande position fanns inga konkurrerande sociala klyftor eller konflikter som var starka nog att producera regionala, etniska, religiösa eller kulturella identiteter som på allvar kunde störa löntagaralliansens samlande kraft.

Som vi snart ska se har den postmateriella värderingsutvecklingen nu förändrat detta, vilket ställer krav på Socialdemokraterna att utöka sin medvetenhet om väljarnas värderingar och utarbeta strategier för att sammanfoga dem.

2.3 Socialdemokratins försvagning de senaste decennierna

Diskussionen om socialdemokratins försvagning och kris har förts länge. Valresultaten sedan början av 1970-talet till det senaste valet 2014 talar sitt tydliga språk. I Sverige har Socialdemokraterna gått från att vara ett starkt 40-procents parti till att i de senaste två valen ligga runt 30-procent.

Diagram 1. Socialdemokraternas valresultat i riksdagsvalen 1973-2014⁹

Valår	1973	1976	1979	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014
Valresultat	43,6	42,7	43,2	45,6	44,7	43,2	37,7	45,3	36,4	39,9	35	30,7	31

Som beskrivits ovan finns många överlappande förklarings teorier till partiets nedåtgående kurva som behöver förstås tillsammans. Men om vi tillåter oss att fokusera särskilt på socialdemokratins förhållningssätt till väljarkåren – och jämför det parti som tidigare skapade ramen för det politiska samtalet med det parti som idag verkar ha förlorat självförtroendet att aktivt forma opinionen – så väcks många frågor. Kan- ske har den mittensökande strategin (tredje vägens socialdemokrati), med mindre konflikt längs med vänster-högerdimensionen, haft mer långtgående konsekvenser än vi tidigare insett? Socialdemokraterna är alltjämt en ledande kraft inom svensk politik (största parti, trots nedgången) och partiets strategier kan på djupet förändra politikens konfliktstruktur. Forskningen om den postmateriella värderingsutvecklingen bidrar med insikter om detta och kan ge viktiga svar om vilka framtidsscenarioer och handlingsvägar partiet har framför sig.

3.

Postmaterialismens framväxt

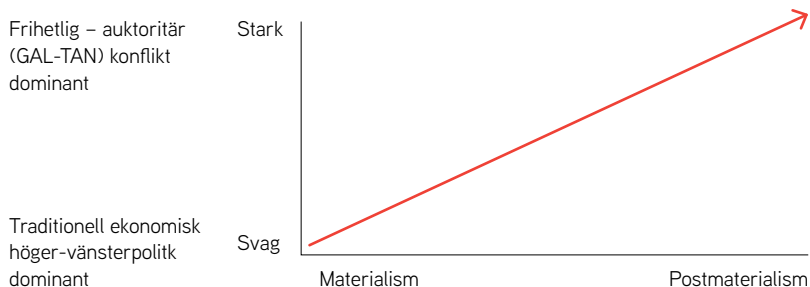
3.1 Den postmateriella teoribildningen – en kort introduktion

Studierna av postmateriella värderingsförändringar påbörjades efter den intensiva tillväxtfas som västvärlden upplevde under de "gyllene decennierna" från slutet av 1940-talet fram till 1970-talet. Hög tillväxt i efterkrigstidens återuppbyggnad sammanföll med att välfärdsstater etablerades med ett omfattande socialt skyddsnet i de flesta länder. För första gången i historien kunde de breda befolkningsskikten se många fundamentala materiella behov någorlunda tillgodosedda.¹⁰ Denna frikoppling från de materiella behoven ledde till en förändrad mentalitet.

Sociologen Ronald Inglehart har ägnat en stor del av sin akademiska karriär åt att kartlägga postmateriella värderingar och dess effekter. Han menar att fortsatt stigande levnadsnivåer i ekonomiskt välutvecklade länder har minskat den politiska betydelsen av ekonomi och klass, vilket öppnat upp nya fönster för väljarmobilisering kring frågor såsom miljöhänsyn, kulturella moralfrågor, högre krav på livskvalitet och deltagande i offentliga beslutsprocesser.¹¹ Logiken är förankrad i psykologen Abraham Maslows välkända hierarki av mänskliga behov där de mest grundläggande materiella trygghetsbehoven måste uppfyllas innan högre mål kan bli aktuella för en individ.¹² Inglehart förlänger Maslows princip till politiken – i samhällen där medborgarnas materiella standard ökar kommer väljarnas prioriteringar förändras.

Teorin förutsätter en konkurrens mellan den materiella högervänsterdimensionen och den växande nya postmateriella kulturella dimensionen om att vinna betydelse i väljarkåren.¹³ Den sistnämnda brukar beskrivas som en konflikt mellan gröna/alternativa/frihetliga värderingar (förkortas *GAL* och handlar i mångt och mycket om öppenhet, kosmopolitism, miljöhänsyn och tolerans) som står emot traditionella/auktoritära/nationalistiska åsikter (förkortas *TAN*). Att mäta nivån av postmaterialism är således att mäta om den materiella eller den postmateriella konfliktlinjen är mest betydelsefull bland väljarna. Sambandet beskrivs i figur 1 på nästa sida.

» FÖR FÖRSTA GÅNGEN I HISTORIEN KUNDE DE BREDA BEFOLKNINGSSKIKTEN SE MÅNGA FUNDAMENTALA MATERIELLA BEHOV NÅGORLUNDA TILGODOSEDDA.

Figur 1. Förhållandet mellan värderingsdimensionerna**Den kulturella konfliktens betydelse i väljarkåren****3.2 Växande postmaterialism bland svenska partier**

Postmaterialismen hjälper oss förstå nya tendenser i partisystemet. Inte minst ger det insikter om de partier som tillkommit de senaste decennierna. Miljöpartiet startade som en tydlig postmateriell miljöproteströrelse innan man också hittade en vänster-center position i fördelningspolitiken.¹⁴ Partiet har gjort uppgörelser med både borgerliga och socialdemokratiska regeringar och uttalar ofta att de varken är höger eller vänster utan står för något nytt. Kristdemokraterna växte delvis fram ur Pingströrelsen och var initialt mer konfessionellt och värdekonservativt innan de också etablerade sig som ett universalistiskt högerparti.¹⁵ Så även om den traditionella höger-vänsterkonflikten fortfarande väger tungt i partisystemet har de kulturella och postmateriella elementen tydligt manifesterat sig och fortsätter ta plats. Feministiskt initiativ hade till exempel i valet 2014 en uttalad postmateriell kampanjambition i och med beslutet att officiellt inte placera in sig på den ekonomiska vänster-högerdimensionen.¹⁶

Även Sverigedemokraternas uppgång är ett fenomen som skulle kunna förstås bättre genom att undersöka partiets relation till postmateriella värderingstrender. Partiets invandringskritiska utspel har dels som ambition att spela på oro över materiella frågor som jobb och välfärd genom att betona invandringens kostnader och tryck på välfärdssystemen. Men samtidigt är partiet klart inriktat på postmateriella element genom att framställa invandringen som ett hot mot den svenska kulturen – "svenskheten" och därmed den svenska nationen. Fler och direkt riktade studier för att undersöka vilken av dessa två linjer som partiets väljare är mest mottagliga för skulle öka förståelsen för vilken typ av utmaning partiet utgör för såväl socialdemokratin som svensk partipolitik.

De fem traditionella partierna har givetvis också gjort stora plattformsförändringar för att försöka fånga upp nya postmateriella väljarströmningar i frihetlig eller auktoritär riktning.

Viktigt är således att notera att den nya kulturburna konfliktlinjen längs GAL-TAN-dimensionen inte är något som bara rör vänstern. I någon mån är alla partier och väljare i allt större utsträckning mottagliga för och påverkade av dessa värderingsfrågor som har potential att ställa till stora problem inom blocken och inom partierna – migrationspolitiken är just nu ett väldigt tydligt exempel på detta.

För att förstå konkurrensen mellan den kulturella GAL-TAN-dimensionen och den materiella höger-vänsterkonfliktarenan är en kartläggning av postmaterialismen i väljarkåren central.

» ÄVEN OM DEN TRADITIONELLA HÖGER-VÄNSTERKONFLIKTEN FORTFARANDE VÄGER TUNGT I PARTISYSTEMET HAR DE KULTURELLA OCH POSTMATERIELLA ELEMENTEN TYDLIGT MANIFESTERAT SIG OCH FORTSÄTTER TA PLATS.

4.

Den postmateriella utvecklingen i väljarkåren

4.1 Datamaterial: Hur mäter man postmaterialism?

För att mäta den postmateriella värderingsutvecklingen hos olika väljar-grupper kommer rapporten nyttja tidsurveydata från två huvudkällor – World Values Survey (WVS) och svenska vallokalsundersökningar. Den förstnämnda är ett välkänt forskningsprojekt som sedan 1981 utfört surveyundersökningar för att kartlägga en rad olika värderings- och attitydstrender världen över. Sverige har innefattats i flera efter varandra följande mätningar (1996, 1999, 2006 och 2011).¹⁷ För att mäta postmaterialism har WVS konstruerat ett särskilt mätinstrument – *Ingleharts 12-punkts materialist-postmaterialist index*, där de som deltar i undersökningen måste välja mellan materiella och postmateriella politiska prioriteringar. Baserat på hur de svarar ges varje person ett värde mellan 0-5 (där 5 är det mest postmateriella). Indexet kommer användas i den här rapporten för att ta fram ett genomsnittligt värde för partiernas väljare och studera förändringen över tid.

Ett annat mått som är användbart för att uppskatta postmaterialism är omfattningen av så kallad plånboksröstning. Plånboksröstning avser hur stor vikt partiernas väljare lägger vid den egna ekonomiska situationen när de röstar (ju mindre desto mer postmateriella är de). Måttet finns med i svenska vallokalsundersökningar sedan 2006.

En nackdel med plånboksröstning är att respondenterna inte tvingas göra ett val mellan postmateriella och materiella mål (som i Ingleharts index). En svarande som tycker att den egna ekonomiska situationen är viktig vid partival kan också prioritera andra postmateriella mål lika mycket eller mer. För att minimera effekterna av denna måttsvaghet kommer endast de mest kraftfulla alternativen – ”mycket stor betydelse” och ”mycket liten betydelse” – att användas i den här analysen.

De två olika måtten kompletterar varandra på ett bra sätt då de tar sig an väljarintressen från olika infallsvinklar. Medan Ingleharts postmaterialism-index tvingar respondenterna att prioritera mellan materiella och postmateriella politiska mål på samhällsnivå så mäter plånboksröstning istället väljares direkta och spontana ekonomiska egenintresse vid val av parti. En mer utförlig diskussion om måttens uppbyggnad, validitet, brister, med mera finns att läsa i bilaga 1.

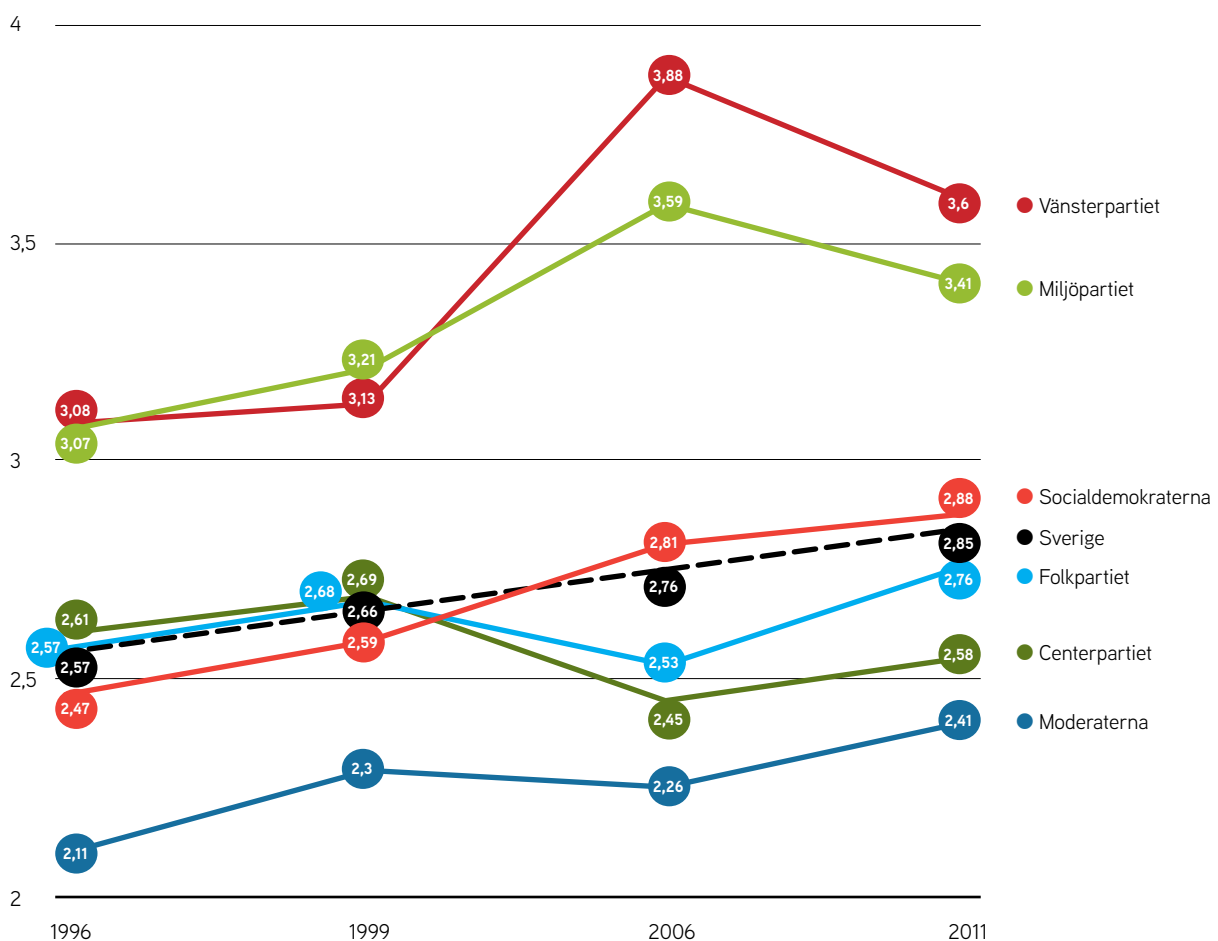
» DE TVÅ OLIKA MÅTTEN KOMPLETTERAR VARANDRA PÅ ETT BRA SÄTT DÅ DE TAR SIG AN VÄLJARINTRESSEN FRÅN OLIKA INFALLSVINKLAR

4.2 Resultat: Postmaterialismens utveckling i den svenska väljarkåren

Figur 2 nedan visar Inglehart index-medelvärden (graden av postmaterialism) för riksdagspartiernas väljare i WVS-mätningarna mellan 1996-2011 (läs figurens fotnot för varför KD och SD är exkluderade). Socialdemokraternas väljare är positionerade närmast det svenska genomsnittet. Detta kan tolkas som en fördelaktig position utifrån ett materialistiskt-postmaterialistiskt ”catch-all”-ideal. Om målet är att alienera så få väljare som möjligt är det att föredra. Men för att en så-

dan placering också ska leda till en bred väljarbas krävs ett politiskt klimat utan större värderingspolarisering. Om det materiella-postmateriella väljarlandskapet spricker upp i två separata riktningar där en del av väljarkåren i stor utsträckning betonar den frihetliga-auktoritära (GAL-TAN) konfliktlinjen medan en annan del lyssnar till traditionella höger-vänsteragendor så blir mittpositionen en svår balansakt. En sådan polarisering försvagar effekten av Socialdemokraternas tidigare så framgångsrika klassöverbyggande strategier.

Figur 2. Materiella och postmateriella värderingstrender i den svenska väljarkåren

Y-axeln visar medelvärden för Ingleharts index, skalan sträcker sig från 0 till 5 (där 0 är de mest materiella och 5 de mest postmateriella). Kristdemokraterna har exkluderats då antalet observationer för partiet endast överskridit 30 ($n > 30$) för en av mätningarna. Eftersom endast riksdagspartier inkluderats i WVS-mätningarna är inte en tidsdataanalys tillgänglig för Sverigedemokraterna.

Ingleharts 12-punktsindex medelvärden (standardavikelser inom parantes)				
Partiväljare:	1996	1999	2006	2011
Socialdemokraterna	2.47 (1.177)	2.59 (1.089)	2.81 (1.056)	2.88 (1.265)
Moderaterna	2.11 (1.101)	2.30 (1.053)	2.26 (0.960)	2.41 (1.117)
Miljöpartiet	3.07 (1.139)	3.21 (1.185)	3.59 (1.190)	3.41 (1.357)
Vänsterpartiet	3.08 (1.158)	3.13 (1.282)	3.88 (0.992)	3.60 (1.273)
Centerpartiet	2.61 (1.159)	2.69 (1.289)	2.45 (1.121)	2.58 (0.951)
Folkpartiet	2.57 (1.252)	2.68 (1.046)	2.53 (1.146)	2.76 (1.192)

» EN SOCIALDEMOKRATI MED AMBITIONEN ATT VINNA VÄLJARE ÖVER HELA DEN POLITISKA SPELPLANEN STÄLLS DÅ I SPAGAT ÖVER VÄLJARKÅREN

Figur 2 indikerar att en sådan polariserad väljarkår konfronterade socialdemokratin framförallt vid valet 2006 (men även efter det). Samtidigt som den nybildade Alliansens väljare förenades i en alltmer materiell riktning steg de postmateriella värderingarna stadigt hos Miljöpartiets och Vänsterpartiets väljare. I mittenlandskapet fortsatte Socialdemokraterna att följa det svenska genomsnittet. En socialdemokrati med ambitionen att vinna väljare över hela den politiska spelplanen ställs då i spagat över väljarkåren.

Figur 2 visar också en sakta men stadigt uppåtgående postmateriell värderingsutveckling för svenska väljare som helhet. Detta bekräftar vad många har spekulerat kring på sistone – den frihetliga-auktoritära (GALTAN) konfliktlinjen blir alltså allt viktigare för de svenska väljarna.

Tabell 1. Plånboksröstning 2006–2014

Andelen väljare som svarade att den egna ekonomiska situationen var av "mycket stor betydelse" vid val av parti under de senaste tre valen.

Partisympati:	Andel (i procent) plånboksröstande:		
	2006:	2010:	2014:
Moderaterna	53	54	53
Sverigedemokraterna	60	49	52
Socialdemokraterna	47	42	40
Kristdemokraterna	42	40	38
Centerpartiet	32	38	34
Folkpartiet	39	38	33
Vänsterpartiet	31	24	20
Miljöpartiet	17	15	14
Feministiskt initiativ	20	16	12
Totalt	43	40	37

Källa: Valu 2006, 2010 och 2014. Notering: Variabeln har inkluderats i vallokalsundersökningar sedan 2006.

Den materiella-postmateriella tudelningen av väljarkåren i figur 2 bekräftas vidare i tabell 1. Tabellen redovisar andelen plånboksröstare (de som angav att den egna ekonomiska situationen var av *mycket stor betydelse* vid partival) för partierna i de tre senaste valen. Precis som i figur 2 uppvisar Moderaternas väljare de starkaste materiella tendenserna (över 50 procent plånboksröstare) medan Vänsterpartiets, Miljöpartiets och Feministiskt initiativs väljare uttryckte de lägsta (20 procent eller mindre för mätningen 2014). Socialdemokraternas väljare placerar sig på samma sätt som i figur 2 mellan de två flankerna, i den här mätningen ihop med de övriga allianspartierna. Andelen plånboksröstare bland S-väljarna har minskat från 47 till 40 procent mellan 2006-2014.

Notera också att Sverigedemokraternas väljare uppvisar starka materiella värderingstendenser. Men eftersom de inte också undersökts genom ett mått som ställer materiella och postmateriella prioriteringar emot varandra (som Ingleharts index gör) finns det anledning att vara försiktig innan för långtgående slutsatser antas.

Precis som i figur 2 uppvisar tabell 1 en uppåtgående postmateriell

trend för hela väljarkåren – plånboksröstningen är generellt sett allt mindre väsentligt. Att en så låg andel av väljarna bland partierna till vänster anser att den egna ekonomiska situationen är av stor vikt vid partival är en observation som väcker frågor. Är det en indikation på att den upplevda ekonomiska ojämlikheten i samhället är lägre än den faktiska? I så fall kan resultaten tolkas som ett misslyckade hos partierna till vänster att väcka klassmedvetenhet och opinion kring ekonomisk-politiska vänsteragendor. Att mätningarna ovan visar en långsiktig uppåtgående postmateriell värderingsutveckling är såklart en fara för den klassburna politikens långsiktiga överlevnad.

4.3 Är vissa samhällsklasser mer postmateriella än andra?

Men för att bättre förstå vilket slags potentiellt hot den postmateriella värderingsutvecklingen innebär för möjligheten att bedriva en bred vänsterpolitik måste en viktig aspekt klargöras: beror den växande postmaterialismen på förändringar i klasstrukturen? Är den helt enkelt ett resultat av medelklassens utbredning? Ronald Inglehart byggde initialt tesen om postmaterialismen utifrån den premissen – det vill säga att de materiellt mest säkra grupperna i samhället skulle leda den postmateriella värderingsutvecklingen.¹⁸

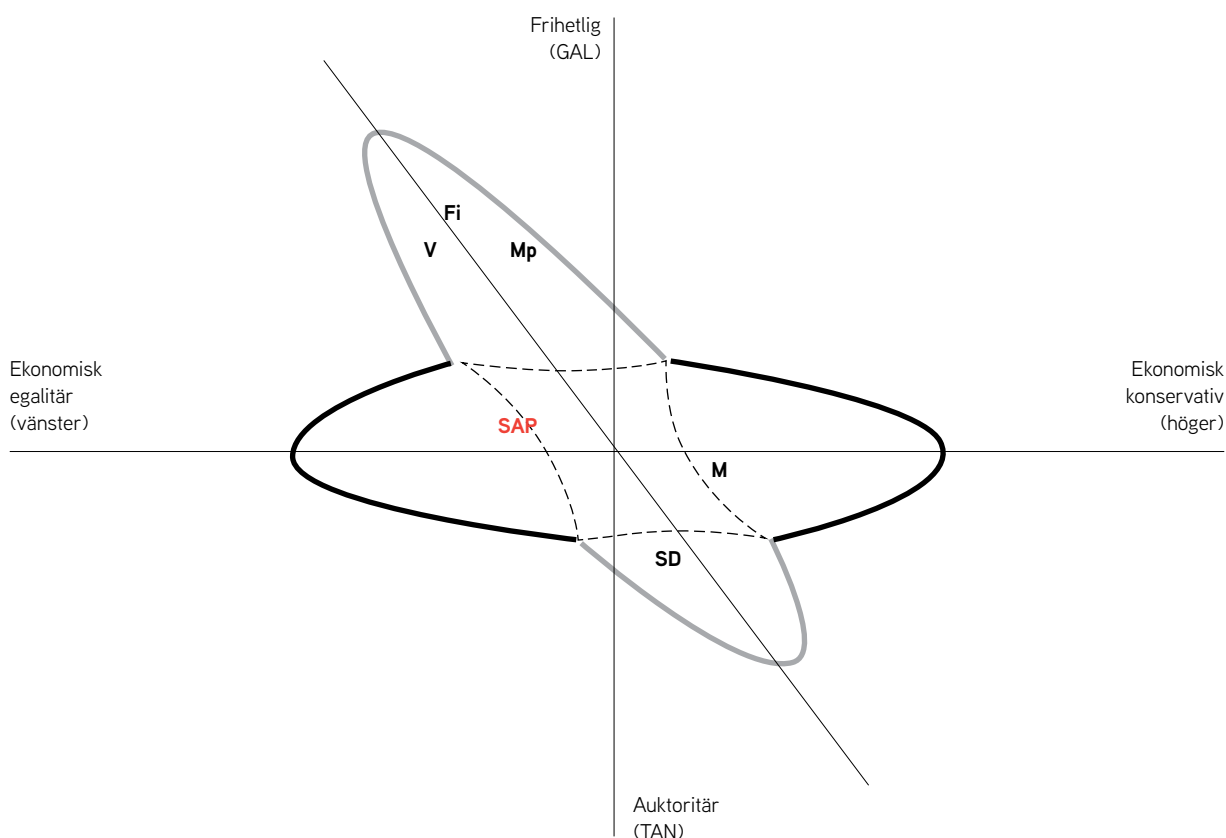
Men regressionsanalyser utifrån materialet ovan visar att klasstillhörigheten idag har minimal betydelse för graden av postmateriella värderingar i Sverige (för att inte trötta ut läsare med de statistiska modellerna här finns dessa istället att läsa i bilaga 2). Kort sammanfattat visar de att inkomstnivå, subjektiv klassidentifikation och yrkeskategorisering (enligt uppdelningen arbetare-tjänsteman) har i det närmsta obefintlig påverkan på indexet för postmaterialism och/eller plånboksröstningen. Detta är alltså en indikation på att Ingleharts initiala hypotes om medelklassen som värderingsskiftets motor inte håller på samma sätt för 2000-talet som för 1900-talet. Det är med andra ord lika sannolikt att arbetarklassen lämnar den traditionella vänster-högerpolitiken för mer postmateriell politik som att medelklassen gör det.

Beskedet är både positivt och negativt för arbetarrörelsen. Det positiva är att klasspolitiken inte håller på att "växa bort" på ett lagbundet sätt genom en förändrad klassammansättning. Partierna kan påverka värderingsutvecklingen genom att styra opinionen. Politiken kan återaktivera den materiella konflikten oavsett hur klasstrukturen i väljarkåren förändras. Men analysen visar därmed ett stort misslyckande för vänstern. De vänsterkrafter som eftersträvar att skapa konflikt och mobilisering kring frågor kopplade till den ekonomiska vänster-högerdimensionen har misslyckats i sina strategier eftersom svenska väljare (oavsett klasstillhörighet) blir allt mer postmateriella i sina politiska uppfattningar. Fortsätter utvecklingen som den gjort så kommer frågor om ekonomisk ojämlikhet och fördelning att ebba ut som central politisk klangbotten och politisk infallsvinkel för väljarna. Detta scenario skulle allvarligt skada socialdemokratins förmåga att samla en politisk majoritet för sitt projekt.

» DET ÄR LIKA SANNOLIKT ATT ARBETARKLASSEN LÄMNAR DEN TRADITIONELLA VÄNSTER-HÖGERPOLITIKEN FÖR MER POSTMATERIELL POLITIK SOM ATT MEDELKLASSEN GÖR DET.

Socialdemokratin i spagat över en tudelad väljarkår

Figur 3. Illustration av väljarnas positioner i en politisk konfliktstruktur som är tudelad mellan materiella och postmateriella segment

Mörka kurvan: Materialistisk vänster-högerarena. Ljusgrå kurvan: Postmateriell kulturell (GAL-TAN) arena. Vänster-högerplaceringen är en ordinalskala utifrån partisympatisörernas subjektiva placering i Valu 2014. Placeringen inom den postmateriella konfliktaxeln är en ordinalskala som är uppskattad utifrån hur postmateriella väljarna är (hur mycket de dras till GAL-TAN-värden istället för höger-vänsterpolitik), men inte det konkreta ideologiska innehållet inom GAL-TAN-konflikten. Att Fi-, V-, och Mp-väljarna sedan ligger på den frihetliga GAL-sidan, SD på den auktoritära TAN-sidan och M och S däremellan är rapportförfattarens egen bedömning (vilken är likvärdig med SOM-institutets uppskattning¹⁹).

Notering: Eftersom SD inte inkluderats i WVS-mätningarna ännu och med tanke på att Ingleharts index har lite svårare att mäta den auktoritära postmaterialismen så vet vi inte tillräckligt om den nedre högra kurvan (därför är den något reducerad här). Om SD-väljarna lyssnar mer till postmateriella argument ska den delen av figuren utökas (med tanke på den senaste tidens nationalistiska retorik från partierna finns anledning att tro att denna sektor växer), vilket skulle minska betydelsen av den materiella höger-vänsterskalan ytterligare.

Sammanfattningsvis visar figur 3 här ovan en allt större tudelning mellan materiella och postmateriella väljare, dels i väljarkåren i stort men också mellan två distinkta grupper av rödgröna väljare. Väljarlandskapet har spruckit upp i två separata riktningar där en del av väljarkåren i stor utsträckning betonar den frihetliga-auktoritära (GAL-TAN) konfliktlinjen medan en annan del lyssnar mer till traditionella höger-vänsteragendor om fördelning och ekonomi. Det har ställt socialdemokratin, som är beroende av en bred väljarbas, i spagat över väljarkåren och gjort mittpositionen till en svår balansakt. Figur 3 illustrerar tudelningen (avståndet mellan de två politiska arenorna) och visar att socialdemokratin kommer få svårt att fånga breda väljargrupper i ett sådant

politiskt landskap. Den klassöverbyggande politiken på den materiella arenan, som tidigare förstärktes av 1900-talets endimensionella konfliktstruktur, ger inte samma effekt när den postmateriella konflikten växer och polariserar väljarkåren.

Utöver tudelningen signalerar också statistiken i tabell 1 och figur 2 att de postmateriella värderingarna i väljarkåren har ökat sakta men säkert under lång tid. Om utvecklingen fortsätter kommer vänster-högerkonflikten i ekonomiska termer att utgöra en allt svagare grund för Socialdemokraterna att bygga breda väljarkoalitioner utifrån. Kartläggningen förbättrar förståelsen av partiets problembild under 2000-talet: de senaste tio åren har socialdemokratin inte bara pressats på den materiella konfliktarenan där Nya Moderaterna och Alliansen utmanat med egna klassöverbyggande strategiförsök i form av arbetslinjen och jobbskatteavdragen,²⁰ dessutom har partiet också tappat väljare till mer postmateriella partier (Fi, Mp, V och Sd) som dragit den politiska debatten långt ifrån socialdemokratins "hemmaplan".

Socialdemokraterna står nu inför ett vägval: är partiet villigt att permanent släppa iväg vissa frågor till den postmateriella konfliktarenan? Eller är målet fortfarande att vara ett brett parti med ambition att knyta till sig stora framtidsfrågor? Om partiet har som mål att växa igen måste lösningen bli att inte acceptera väljarkårens tudelning utan skapa en politisk ram där sakfråge- och identitetspolitiken kan användas för att förnya och vitalisera en mer fördelningspolitiskt inriktad politik. Det funkar inte att "outsourca" vissa frågor till andra partier eftersom det inneburit att de letts bort från socioekonomiska analyser och det socialdemokratiska projektet. Istället måste man aktivt forma opinionen kring dessa politikområden så att de bidrar till en politisk klassmedvetenhet. Det handlar då om att tydliggöra vänster-högerkonflikten genom frågor som miljö, feminism och integration så att vänstern stärks och möjligheten att samla en majoritet ökar.

Frågan är nu om det finns en ambition inom socialdemokratin att knyta till sig och skapa vägar för nya gröna/progressiva/frihetliga (GAL) väljare in i arbetarrörelsen och i förlängningen tillbaka till en materialistisk vänsteranalys? Det är inte bara nödvändigt för att socialdemokratin ska moderniseras, utan också för att de politiska rörelser som nu tagit en postmateriell riktning (så som till exempel miljörörelsen) försvaras om inte de materiella perspektiven finns med. Nästföljande kapitel kommer vidareutveckla resonemanget.

» SOCIALDEMOKRATERNA STÅR NU INFÖR ETT VÄGVAL: ÄR PARTIET VILLIGT ATT PERMANENT SLÄPPA IVÄG VISSA FRÅGOR TILL DEN POSTMATERIELLA KONFLIKTARENAN?

6. DISKUSSION:

Vägen framåt för Socialdemokraterna

6.1 En tudelad väljarkår:

Långsiktig problematik för Socialdemokraterna

Scenariot som presenterats ovan – att 2000-talets väljarstruktur delar sig i två politiska arenor, varav den postmateriella växer – utmärkte sig tydligt i valrörelsen 2014. De distinkta markeringarna från Miljöpartiet och Feministiskt initiativ om att Sverigedemokraterna var deras ideologiska motpol kan förstås som en intensifiering av den postmateriella-kulturella (GAL-TAN) konfliktlinjen. Utifrån logiken om att den materiella och den postmateriella konfliktarenan tävlar om betydelse hos väljarna kan vi se fler nyanser i relationerna mellan partier, så som till exempel den mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Även om partierna undviker öppen konflikt i och med regeringssamarbetet pågår en sorts dold slitning eftersom de två har sina huvudstyrkor på olika konfliktarenor – och genom att försöka stärka betydelsen av den egna arenan minskar betydelsen av den andres.

Men det är på lång sikt som den växande betydelsen av postmateriella värderingar i politiken utgör det största hotet för socialdemokratien. Den riskerar nämligen att slita viktiga framtidsfrågor ur händerna på arbetarrörelsen. Om Socialdemokraterna bygger sin politiska styrka utifrån en politik som är för anpassad till den materiella arenan samtidigt som andra partier vinner ägarskap över, och kan driva särskilda politikområden i en postmateriell riktning (så som till exempel Miljöpartiet gjort i miljöfrågorna), reduceras snabbt socialdemokratins ställning.

Även om det kortsiktigt skulle vara möjligt att hitta parlamentariska majoriteter genom samarbeten så innebär det att Socialdemokraterna kraftigt försvagar sin problemformuleringskapacitet och förlorar förmågan att betona socioekonomiska strukturer i de frågor där postmateriella diskurser istället blir övervägande. En sådan strategisk inriktning står i stark kontrast till den tidigare vida och opinionsformande strategi som från 1930-talet gav svensk socialdemokrati sin hegemoniska position.

Historiskt har den socialdemokratiska rörelsen vid flera tillfällen uppvisat god förmåga att fånga upp, inlemma och forma nya värderingar och rörelser. Under sent 1960-tal och tidigt 1970-tal, när postmaterialismen fick sina första rejäla uttryck, lyckades socialdemokratien bitvis leda in och använda dessa krafter för att stärka arbetarrörelsen. Partiet lyckades delvis möta upp och inlemma ledande krafter inom FNL-rörelsen och Kvinnorörelsen för att sedan koppla dem till sitt politiska projekt.

Så är nu inte fallet i samma utsträckning. 2014-års vallokalsundersökning visade att väljarkåren (i sin helhet) såg Miljöpartiet som det bästa partiet för klimat- och miljö och Feministiskt initiativ för att skapa jämställdhet mellan könen. Unga feminister och miljöaktivister har alltså inte längre socialdemokratien som sin naturliga hemvist. Detta

» OM SOCIALDEMOKRATERNA BYGGER SIN POLITISKA STYRKA UTIFRÅN EN POLITIK SOM ÄR FÖR ANPASSAD TILL DEN MATERIELLA ARENAN SAMTIDIGT SOM ANDRA PARTIER VINNER ÄGARSKAP ÖVER, OCH KAN DRIVA SÄRSKILDA POLITIKOMRÅDEN I EN POSTMATERIELL RIKTNING, REDUCERAS SNABBT SOCIALDEMOKRATINS STÄLLNING.

**» FRÅGESTÄLLNING-
AR OM FEMINISM,
MIGRATION, INTEGRA-
TION OCH MILJÖ HAR
STOR POTENTIAL ATT
VÄCKA LIV I DEN MA-
TERIELLA POLITIKEN,
MEN ISTÄLLET VÄXER
DE SIG STARKARE
HUVUDSAKLIGEN
UTIFRÅN POSTMATE-
RIELLA DISKURSER**

kommer onekligen att leda till försämrad idétillväxt och en försvagad rörelse om inte den nuvarande utvecklingen bryts.

6.2 Återuppliva vänster-högerdimensionen och "materialisera" det som blivit för postmateriellt

De sista två decenniernas trianguleringspolitiska möte i mitten där först socialdemokratin på 1990-talet (Göran Persson) och sedan Moderaterna på 2000-talet (Fredrik Reinfeldt) minskat konfliktnivån längs höger-vänsterdimensionen har i grunden förändrat förutsättningarna inom svensk politik. De traditionella konflikterna om den ekonomiska politiken: skatter, välfärdsstatens volym och utformning, ägande, och sysselsättningspolitik råder det ofta små skillnader kring. Dessa klassiska fördelningsfrågor har därför förlorat intensitet och attraktionskraft, vilket inneburit att de inte lyckats dra till sig nya frågor eller konflikter. Frågeställningar om feminism, migration, integration och miljö har stor potential att väcka liv i den materiella politiken, men istället växer de sig starkare huvudsakligen utifrån postmateriella diskurser.

Att dessa frågor växer är i sig bra – de är här för att stanna. Att röd-gröna grupperingar har formulerat postmateriella-kulturella problem-beskrivningar inom dessa konfliktperspektiv är inte heller något som skadar dagens arbetarrörelse på ett avgörande sätt. Däremot kan det leda till problem för vänstersidans möjligheter att samla majoriteter bakom sin politik om splittringen inom vänstern blir för stor och om möjligheterna att förena fördelnings- och identitetsperspektiven minskar.

Som det dominerande partiet på vänstersidan i svensk politik är det sannolikt både rimligt och nödvändigt att det är Socialdemokraterna som axlar uppgiften att formulera de breda vänsterperspektiven. Partiet har genom sin historia en tradition av att vara statsbärande och att skapa breda väljarallianser. Som beskrivits i denna rapport har detta ofta tagit sitt uttryck genom välfärds politikens utformning. Folkhemsprojektet var en slags "re-framing" av nationalstaten samtidigt som partiet bytte ut en smalare representation (arbetarklassen) mot en bredare (småfolkets arbetare, bönder och tjänstemän). Socialdemokratin har således varit i mästarklass på att skapa kollektiva identiteter genom de system man byggt och upprätthållit. Ser man socialdemokratin ta sig uttryck i välfärdsstatens och trygghetssystemens styrka är det logiskt att se en orsak till partiets försvagning i väljarkåren som ett resultat av passiv och icke-uppdaterad ekonomisk-, fördelnings-, och trygghetspolitik. Partiet har inte lyckats presentera ett modernt och kraftfullt alternativ till en växande nyliberalism. Enligt denna hypotes är det troligt att den dag socialdemokratin realpolitiskt klarar av att öka sysselsättningen, bygga bostäder och upprätthålla en välfärd av högsta kvalitet för alla medborgare – och dessutom bildar moderna väljarkoalitioner kring detta projekt – kommer partiet också klara av att forma opinions- och värderingsutvecklingen in i framtiden.

För att nå dit och bemöta dagens värderingsförskjutning från materiella till postmateriella värderingar i väljarkåren krävs två strategiska åtgärder.

1. För det första krävs att socialdemokratin gör allt den kan för att *återaktivera* den fördelningspolitiska höger-vänsterdimensionen. Så länge Socialdemokraterna och Moderaterna på ytan ligger nära var-

» SOCIALDEMOKRATERNA MÅSTE INSE ATT DERAS VÄLJARE OCH POTENTIELLA VÄLJARE KRÄVER ATT DERAS PARTI HAR ETT UTVECKLAT OCH GENOMARBETAT SVAR PÅ DAGENS STORA FRÅGOR, OAVSETT OM DET HANDLAR OM MILJÖ, INTEGRATION ELLER JÄMSTÄLLDHET

andra i frågor kring arbetsrätt, välfärd, skatter och fördelning kommer den postmateriella identitetspolitiken ges ökat utrymme. Men att bara återaktivera denna konfliktlinje räcker dock inte, det måste också göras på ett nytt sätt.

2. Därför måste Socialdemokraterna även *materialisera* det som idag är politiska frågor med liten koppling till fördelningskonflikten. Socialdemokraterna måste alltså gå in i de diskurser som finns på bordet och vinna dem med en vänsteranalys. I en rad frågor har partiets röst tystnat. Många politikområden har "outsourcats" till andra partier istället för att ges ett materiellt, fördelningspolitiskt eller klassmedvetet svar. Det ligger alltså i socialdemokratins position och starka roll att kunna flytta och förändra debatter på sätt som inget av de andra rödgrönrosa partierna (eller rörelser utanför partisystemet) har förutsättningar för. I vissa lägen kommer balansen mellan konfliktdimensionerna påverkas bara genom att socialdemokratin kliver in på arenan istället för att lämna walk over till Fi, V eller Mp. Ibland kommer det inte handla om att vinna en fråga, utan bara om att inte helt överge ett frontavsnitt genom att inte ta eller delta i en debatt. Socialdemokraterna måste inse att deras väljare och potentiella väljare kräver att deras parti har ett utvecklat och genomarbetat svar på dagens stora frågor, oavsett om det handlar om miljö, integration eller jämställdhet.

På den åsiktsmarknad som politiken allt mer blivit måste socialdemokratin återigen bli en fullsorteringsbutik med politik på alla områden. Partiet måste vara kapabelt att formulera svar som känns relevanta och som på ett modernt sätt lotsar väljare och debatt till en mer materialistisk position. Det åligger socialdemokratin att engagera sig i alla de problem väljarna kräver svar på.

6.3 Tre exempel på hur politiken kan materialiseras: miljö, integration och jämställdhet

Här nedan följer tre korta exempel på hur politiken kan materialiseras när det kommer till miljöpolitik, integrationspolitik och jämställdhetspolitik. Samtliga tre är idag påtagligt formade av postmateriella perspektiv, men rymmer också stora möjligheter att forma en materialistisk och socialdemokratisk analysram.

a) Klimat- och miljöpolitiken

Klimat- och miljöpolitiken visar tydligt vilka allvarliga implikationer en tudelad väljarkår kan innebära för socialdemokratin. Redan under slutet av 1970-talet bidrog skepsis mot ett stelbent folkhem, den gröna vågen och kärnkraftsmotståndet till att socialdemokratin förlorade makten efter 44 år. Anti-kärnkraftsrörelsen, som arbetarrörelsen aldrig riktigt lyckades fånga in eller ge energi till, skapade en miljörörelse som frigjorde sig från det socialdemokratiska projektet. Än idag har vi en grön identitets- och sakfrågepolitik med stark postmateriell riktning.

Politiken undviker att konfrontera den verkliga drivkraften bakom den globala uppvärmningen – den marknadsliberala konsumtionsordningen. Frågor som borde vara centrala tar inte plats: Vilka samhällsgrupper gör störst vinst på att vi överutnyttjar naturens resurser och har störst incitament att se till så att det fortsätter så? Vilka

**» STEGRANDE
MARKNADSKRAFTER
HAR SKADESKJUTIT
PLANETEN, MEN ETT
POSTMATERIELLT
FOKUS BEHANDLAR
DEN ENBART SOM
OFFER OCH LETAR
INTE TILLRÄCKLIGT
EFTER GÄRNINGSMÄN.**

står för de största utsläppen? Vilka kommer drabbas hårdast av klimatförändringarna? Hur använder vi jordens resurser mer rättvist? Stegrande marknadskrafter har skadeskjutit planeten, men ett postmateriellt fokus behandlar den enbart som offer och letar inte tillräckligt efter gärningsmän. Miljöpolitiken måste växa sig större än konsumtionsval. Den gröna reformismen behöver utgå ifrån materiella omständigheter för att skapa en systemkritisk målmedvetenhet. På detta sätt kan alltså sakfråge- och identitetspolitiken bli ett hot mot arbetarrörelsen och vänsterideologin när den blir för postmateriell och därför inte kopplas tillräckligt till det socialdemokratiska projektet.

b) Integrationspolitiken

Ett annat exempel på ett område som fått en allt för postmateriell karaktär är integrationsfrågan och utmaningarna som följt av de många nyanlända som kom till Sverige under 2015. Här har de flesta partier anpassat sig till Sverigedemokraternas problemformulering som satt frågor om kultur och nationell identitet i centrum. Genomslaget för dessa TAN-positioner blev tydligt under Almedalen 2016 när den nationalistiska retoriken nådde nya höjder och det så kallade "slaget om svenskheten"²¹ placerade debatten om integrationsutmaningen längs med GAL-TAN-dimensionen.

Den ramen behöver utmanas. Rapporten *Jämlikhetskapande integration* exemplifierar väl hur integrationsfrågan kan angripas utifrån en materialistisk analysram. Författarna definierar integration på följande vis:

Integration handlar om att människor som flyttar till ett land med tiden närmar sig den infödda befolkningens inkomstnivå och levnadsstandard. Integration är därmed ett jämlikhetsprojekt. Samtidigt är omständigheter som bidrar till ökad jämlikhet också sådant som underlättar integration: en kompensatorisk, likvärdig skola, tillgång till livslångt lärande, hög sysselsättning, aktiv arbetsmarknadspolitik som gör det möjligt att byta jobb och yrke under arbetslivet.²²

Detta angreppssätt skiljer sig tydligt från Sverigedemokraternas reaktionära identitetspolitik och exemplifierar hur den materiella analysen kan tillgängliggöras för att forma väljarnas syn på de samhällsutmaningar vi har framför oss. Men det kräver aktivt opinionsformande – Socialdemokraterna måste visa att grunden till lyckad integration är en välfärd som når alla.

c) Jämställdhetspolitiken

För jämställdhetspolitiken så som i många andra frågor finns det problem som inte direkt är kopplade till materiella omständigheter utan bygger på normstyrda föreställningar och värderingar – dessa är givetvis enormt viktiga att besvara. Poängen här är absolut inte att kampen mot kulturella och normdrivna förtryck ska avta på något sätt (detta gäller för alla politikområden). Det är däremot viktigt att de materiella aspekterna – kampen om den ekonomiska basen – inte tappas bort utan ges plats parallellt. Vad gäller jämställdhetsfrågor samverkar inte sällan materiella och kulturmässiga lösningar – investeringar i samhällsfunk-

» ATT FÖRBÄTTRA DEN SOCIOEKONOMISKA OCH MATERIELLA VERKLIGHET SOM KVINNOR LEVER I MÅSTE VARA EN AV SOCIALDEMOKRATIS MEST FRAMTRÄDANDE STRIDER.

tioner och trygghetssystem så som kvinnojourer, pensionssystem, och rätten till heltid (för att exemplifiera) bidrar inte bara till ekonomisk trygghet utan utgör också en förutsättning för att bryta många patriarkala normsystem.

Det finns många exempel på materiella frågor inom jämställdhetspolitiken, som till exempel situationen för förlossningsvården, fattigpensionärerna och arbetslivmiljöfrågorna, där socialdemokratin måste driva fram robusta materiella lösningar till feminismens frontlinje.

Siffror visar att varannan kvinna i Sverige förväntas bli fattigpensionär enligt Pensionsmyndigheten²³ – kvinnor har i snitt 6 000 kronor mindre i pension än männen.²⁴ Varannan kvinna förväntas få förlossningsskador,²⁵ en situation som aldrig fått fortgå om det varit männen som födde barn. Kvinnor arbetar fortfarande deltid i betydligt högre utsträckning än män och har oftare otrygga anställningar.²⁶ Detta försvagar kraftigt kvinnors försörjningsmöjligheter och socioekonomiska situation. En socialdemokratisk jämställdhetspolitik får inte låta dessa frågor hamna i skugga. Att förbättra den socioekonomiska och materiella verklighet som kvinnor lever i måste vara en av socialdemokratin mest framträdande strider.

Sammanfattningsvis är huvudpoängen med denna materialisering av viktiga diskurser där postmateriella uttryck blivit övervägande att arbetarrörelsen måste se dessa frågor som möjligheter snarare än något att undvika eller gå i polemik mot. Att återgå till den socioekonomiska konfliktlinjen utan att ta med sig nya frågor och väljare är inte ett alternativ för en socialdemokrati med ambition att växa. Att tala om den svenska modellen utan en ordentlig strategi för hur den ska förnyas och utvecklas är inte en vinnande strategi. Det kan möjligen stärka positionen på den traditionella materiella politiska arenan, men det kommer inte locka redan postmateriella väljare. För att vinna dem krävs att socialdemokratin återigen lyckas väva röda trådar genom väljarkåren.

7.

Referenslista och noter

1. Von Sydow, G. (2016). "Kan socialdemokratin vinna val igen?", Tidskriften *Tiden*: <http://tankesmedjantiden.se/tidenmagasin-arkiv/kan-socialdemokratin-vinna-val-igen/> (hämtad 27 september 2016).
2. World Values Survey, (2014). *Cultural Map*. Hämtad från World Values Survey: http://www.worldvaluessurvey.org/images/Cultural_map_WVS6_2015.jpg (hämtad 31 augusti 2016).
3. Lipset, S., Rokkan, S. (1967). "Cleavage structures, party systems, and voter alignments: An introduction". In S. Lipset & S. Rokkan (Eds.) *Party Systems and Voter Alignments: Cross-national Perspectives*. London & New York: Free Press.
4. Oscarsson, H. (1998). *Den svenska partirymden. Konfliktstrukturen i partisystemet 1956–1996*. Göteborgs Universitet: Statsvetenskapliga institutionen, s. 3.
5. Przeworski, A., Sprague, J. (1986). *Paper Planes: A History of Electoral Socialism*. Chicago: University of Chicago Press, s. 52-79.
6. - Sainsbury, D. (1990). "Party Strategies and the Electoral Trade-Off of Class-Based Parties: A Critique and Application of the 'Dilemma of Electoral Socialism'", *European Journal of Political Research*, Vol. 18 (1), s. 29-50.
- Svensson, T. (1994). *Socialdemokratin dominans: En studie av den svenska socialdemokratin partistrategi*. Uppsala Universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
7. Ibid., (Svensson, 1994)
8. Korpi, W., Palme, J. (1998). "The Paradox of Redistribution and Strategies of Equality: Welfare State Institutions, Inequality, and Poverty in the Western Countries", *American Sociological Review*, Vol. 63 (5), s. 661-687.
9. Statistiska Centralbyrån. (2014). "Historisk valstatistik": http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Demokrati/Allmanna-val/Allmanna-val-valresultat/12268/12275/Historisk-valstatistik/32065/ (hämtad 27 september 2016).
10. Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press, s. 31-36.
11. Inglehart, R. (1977). *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton, NJ: Princeton University Press, s. 13.
12. Maslow, A. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper & Brothers, s. 82.
13. Weakliem, D., L. and Adams, J. (2011). "What Do We Mean by 'Class Politics'?", *Politics & Society*, Vol. 39 (4), s. 475-495.
14. Ljunggren, S. (2010). "Environmental Party the Greens: From Ecological Protest Party to Green Governmental Party", *Statsvetenskaplig tidskrift*, Vol. 112 (2), s. 178-188.
15. Brommesson, D. (2010). "Swedish Christian Democrats in transition – From confessional and universalistic to secular and particularistic", *Statsvetenskaplig tidskrift*, Vol. 112 (2), s. 165-175.
16. Trots oviljan att ta tydlig ställning i den ekonomiska vänster-högerdimensionen har Fi både lagt policyförslag med materiellt vänsterinnehåll och uttalat sitt stöd för Löfven som statsminister.
17. WVS tillämpar slumpmässiga urvalsmetoder utifrån befolkningsregistret (med geografisk stratifiering) för att säkerställa en jämn representativ fördelning av respondenter.

18. Inglehart, 1977 (se referens 11 ovan), s. 73.
19. Oscarsson, H. (2016). "Den svenska partirynden": <http://www.henrikoscarsson.com/2016/08/den-svenska-partirynden-2016.html> (hämtad 31 augusti 2016).
20. Nya moderaternas "arbetslinje", med skattesänkningar som i större utsträckning än tidigare riktades mot grupper med lägre inkomst, har klassöverbyggande ambition.
21. Rosen, H., Eriksson, K. (2016). "Slaget om svenskheten", *Dagens Nyheter*: <http://www.dn.se/nyheter/sverige/slaget-om-svenskheten/> (hämtad 31 augusti 2016).
22. Pelling, L., & Strinäs, M. (2016). *Jämlikhetskapande integration - en handlingsplan i tio punkter*. Arena Idé, s. 5.
23. Annebäck, K. (2015). "Hälften av alla kvinnor blir fattigpensionärer", *ETC*: <http://www.etc.se/inrikes/halften-av-alla-kvinnor-blir-fattigpensionarer> (hämtad 27 september 2016).
24. Pensionsmyndigheten. (2016). "Tänkvärda siffror": <https://www.pensionsmyndigheten.se/foralder/tankvarda-siffror> (hämtad 27 september 2016).
25. Sveriges Radio. (2013). "Förlossningsskador stort folkhälsoproblem": <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5424494><http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5424494> (hämtad 27 september 2016).
26. Statistiska Centralbyrån. (2013). "Kvinnors arbetsliv mer osäkert än mäns": http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Kvinnors-arbetsliv-mer-osakert/ (hämtad 27 september 2016).
27. Houtman, D., Achterberg, P., Derks, A. (2008). *Farewell to the Leftist Working Class*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, s. 7.
28. *Ibid.*, s. 5.
29. Inglehart, 1977 (se referens 11 ovan), s. 73.
30. De WVS-mätningar mellan vilka den största värderingspolariseringen inträffade.
31. Notera att siffrorna för inkomstnivå och subjektiv klassidentifikation inte är signifikanta på 99-procentsnivån och att viss tillförsikt bör vidtas.

Datamaterial

- Holmberg, S., Näsman, P., Hernborn, H. (2006). VALU 2006 - SVT Exit Poll for the 2006 Election. Svensk Nationell Datatjänst. doi:10.5878/002169.
- Holmberg, S., Hernborn, H., Wännström, K. (2010). VALU 2010 - SVT Exit Poll for the 2010 Election. Svensk Nationell Datatjänst. doi:10.5878/002168.
- Holmberg, S., Näsman, P., Gustavsson, T. (2014). VALU 2014 - SVT Exit Poll for the 2014 Election. Svensk Nationell Datatjänst. doi:10.5878/002619.
- World Values Survey. (2014). Survey waves 3-6, World Values Survey Association.

BILAGA 1:

Att mäta postmaterialism – utökad diskussion

Ingleharts postmaterialism-index har kritiserats för att det inte gör tillräcklig skillnad i hur det mäter ekonomisk materialism och auktoritära värderingar (det vill säga TAN-sidan av GAL-TAN-skalan).²⁷ Problemet är att indexet på ett missvisande sätt räknar mål som har att göra med fysisk säkerhet (så som brottsbekämpning och försvarsupprustning) som "materiella" mål när de snarare är uttryck för fysisk säkerhet/auktoritära värderingar.²⁸ Eftersom rapportens syfte är att mäta ekonomisk-materialism försämras därför måttskärpan. Men just i det svenska fallet är bristen mindre problematisk. För de mätningar som är aktuella (1996, 1999, 2006 och 2011) har nämligen de svenska respondenterna knappt valt några av de målformuleringar som handlar om fysisk säkerhet alls, det är istället de materiella-ekonomiska målen som vägt överlägset tyngst.

Indexet är konstruerat på ett sätt så att respondenterna tvingas prioritera två av fyra målformuleringar (de väljer mellan två materiella och två postmateriella mål) i tre olika frågebatterier. Sådär ser de ut (icke-översatta):

1.

- Maintaining a high level of economic growth*
- Making sure that this county has strong defence forces*
- Trying to make our cities and countryside more beautiful
- Seeing that people have more say about how things are done at their jobs and in their communities

2.

- Maintain a stable economy*
- The fight against crime*
- Progress toward a less impersonal and more humane society
- Progress toward a society in which ideas count more than money

3.

- Maintaining order in the nation*
- Fighting rising prices*
- Protecting freedom of speech
- Giving people more say in important government decisions

*Räknas som materiellt mål, övriga som postmateriella

Av de tre målen som handlar om fysisk säkerhet (som alltså på ett missvisande sätt kategoriserats som materiella) så har brottsbekämpning ("the fight against crime") och försvarsupprustning ("making sure this country has strong defence forces") knappt valts alls. För de fyra

olika mätningarna 1996, 1999, 2006 och 2011 nådde försvarsupprustning aldrig mer än 11 procents svarsfrekvens ens som andrahandsval. Brottsbekämpning nådde som bäst 37 procent som andrahandsval (men lägre som förstahandsval). Det tredje målet som handlar om fysisk säkerhet/ auktoritära värderingar ("Maintaining order in the nation") var ett mer frekvent svar. Men å andra sidan är det målet så brett och abstrakt att det likväl skulle kunna inbegripa ekonomiska aspekter i tolkningen, särskild i just Sverige där regeringsmakten är så starkt kopplad till statsfinanser och välfärdsfinansiering.

Med detta i åtanke går det att anta att de svenska respondenter som kategoriserats som materiella har uppvisat huvudsakligen ekonomiskt-materiella värderingar och inte auktoritära värderingar (de som handlar om fysisk säkerhet).

Notera dock att mätningarna i den här rapporten endast sträcker sig till 2011. Det senaste årets migrationspolitiska fokus ihop med till exempel de svårigheter som blåljuspersonalen mött i utsatta områden gör att samma antagande kan bli mer problematiskt för nästa mätning (som genomförs 2016-2018) då de fysiska säkerhetsaspekterna (de auktoritära värderingarna) kan ha växt i opinionen.

Plånboksröstning är ett mindre komplicerat mått som utgår direkt ifrån väljarnas materiella intressen. En nackdel är dock att respondenterna inte tvingas göra ett val mellan postmateriella och materiella mål (som i Ingleharts index). En svarande som tycker att den egna ekonomiska situationen är viktig vid partival kan också prioritera andra postmateriella mål lika mycket eller mer. För att minimera effekterna av denna måttsvaghet har endast de mest kraftfulla alternativen – "mycket stor betydelse" och "mycket liten betydelse" – nyttjats i den här analysen.

Det ska också tilläggas att måttet inte fångar de materiella väljare som inte bryr sig om sitt egna personliga ekonomiska intresse men som fortfarande skulle kunna rösta "materiellt" utifrån ett större samhällsintresse.

De två måtten kompletterar varandra på ett bra sätt då de tar sig an väljarintressen från två olika infallsvinklar. Medan Ingleharts index tvingar respondenter att prioritera mellan materiella och postmateriella politiska mål på en större samhällsnivå så mäter plånboksröstning istället väljares spontana ekonomiska egenintresse.

BILAGA 2:

Regressionstabeller

– effekten av klasstillhörighet

Tabell 2. Linjär regressionsanalys för att mäta effekten av klasstillhörighet och blocksympati på Inglehart index-värden

Beroende variabel: Ingleharts materiella-postmateriella 12-punkts index (skala 0-5). Ostandardiserade b-koefficienter, standardfel inom parantes		
	1999	2006
(Konstant)	2.253** (0.187)	2.139** (0.215)
Inkomstnivå (1-10 kategorier för 1999 och 1-11 för 2006)	0.010 (0.019)	0.003 (0.016)
Subjektiv social klass (fem kategorier, 1-5 från underklass till överklass)	0.045 (0.055)	0.067 (0.055)
Blocksympati: Alliansen (kodad som 0) eller de rödgröna (kodad som 1)	0.452** (0.100)	0.698** (0.094)
N	586	669
R2 (justerat)	0.029	0.076

** 99% signifikansnivå

Notering: Vänsterpartiet räknas in i det rödgröna blocket

Källa: World Values Survey.

För att förstå postmaterialismens inverkan på den politiska konfliktstrukturen i Sverige är det viktigt att utforska förhållandet mellan den uppåtgående postmateriella värderingstrenden och klass – med andra ord: är det förändringar i klasstrukturen som driver den postmateriella värderingsutvecklingen? Ronald Inglehart byggde sin tes om postmaterialismen utifrån premisen att de materiellt mer säkra grupperna i samhället skulle leda värderingsutvecklingen.²⁹ Om detta samband kvarstår med full kraft även under 2000-talet skulle det innebära att den senaste tidens postmateriella utveckling kan vara ett resultat av en strukturell omlinjering i klasstrukturen (*structural dealignment*) där arbetarklassen minskar, medelklassen ökar, och den traditionella klasspolitiken därmed fasas ut för att ersättas av en postmateriell konfliktlinje. Detta skulle såklart minska klasspolitiskt burna partiers strategiska frihet avsevärt.

Men som kan avläsas i tabell 2 ovan är så inte alls fallet. Regressionsmodellen visar effekten av klasstillhörighet (baserat på inkomst och subjektiv klassidentifiering) samt blocksympati på Inglehart index-medelvärden (dvs. graden av postmateriella värderingar) för WVS-mätningarna 1999 och 2006.³⁰ Som kan utläsas är effekten av inkomstnivå eller klassidentifikation minimal. Detta är alltså en indikation på att Ingleharts initiala premisser om medelklassen som motor för värderingsskiftet inte håller på samma sätt för 2000-talet.³¹

Vad gäller den materiella-postmateriella polariseringen mellan de två partiblocken mellan mätningarna 1996 och 2006 syns en tydlig förändring: förklaringseffekten av blocksympati på Inglehart index-medelvärden ökade (b-koefficienten gick från 0.452 till 0.698). Detta kan tolkas antingen som ett resultat av partiernas strategier att genom materiella eller postmateriella profileringar appellera till nya väljare över blockgränserna (på så sätt att materiella väljare lockades till Alliansen och postmateriella väljare till de rödgröna) eller genom intern värderingsutveckling hos lojala väljare inom blocken (eller en kombination av båda). Eftersom modellen kontrollerar för effekten av klasstillhörighet så påverkades denna materiella och postmateriella polarisering mellan väljarblocken inte av väljarnas klassbakgrund.

Klasstillhörighetens icke-betydelse för den postmateriella värderingsutvecklingen bekräftas ytterligare genom regressionsanalysen i tabell 3 nedan där förklaringsstyrkan för klass som yrkeskategori (utifrån uppdelningen arbetare-tjänstemän) på plånboksröstning mäts. Den beroende variabeln, det vill säga plånboksröstningen, mäts i modellen endast utifrån de mest kraftfulla alternativen ("mycket stor betydelse" eller "väldigt liten betydelse" av den egna ekonomiska situationen vid partival). Som kan utläsas är förklaringsgraden för klasstillhörigheten i det närmsta obefintlig (b-koefficienten är 0.030). Yrkestillhörigheten som arbetare eller tjänsteman har alltså minimal inverkan på benägenheten att plånboksrösta.

Tabell 3. Linjär regressionsanalys för att mäta effekten av klasstillhörighet på benägenheten att plånboksrösta

Beroende variabel: Plånboksröstning – betydelsen väljarna placerade vid den egna ekonomiska situationen vid partival (endast alternativen "mycket stor betydelse" och "väldigt liten betydelse"). Ostandardiserade b-koefficienter, standardfel inom parantes

	2014
(Konstant)	0.075** (0.007)
Yrkeskategori, uppdelat på arbetare (kodad som 0) och tjänstemän (kodad som 1)	0.030** (0.010)
N	3819
R2 (justerat)	0.003

**=99% signifikansnivå

Förklaring beroende variabel: Kodningen är baserad på de mest kraftfulla svarsalternativen. "Mycket stor betydelse" är kodad som 0 och "Mycket liten betydelse" är kodad som 1, de tre mellanliggande svarsalternativen har exkluderats för att endast mäta de starkaste materiella och postmateriella tendenserna.

Förklaring oberoende variabel: Tjänstemannagruppen innehåller kategorierna: Tjänsteman, Tjänsteman med arbetsledande funktion och Tjänsteman med företags-/ verksamhetsledande funktion.

Källa: Valu 2014

Katalys publikationer

- No 1: Välfärden är vinsten
- No 2: Svar på tal om vinster i välfärden
- No 3: Vilken arbetsmarknad ska vi ha?
- No 4: Slaget om den likvärdiga skolan
- No 5: Hälften kvar och hela framtiden
- No 6: "Jag tar värktabletter men det hjälper inte"
- No 7: Vägen till en likvärdig skola
- No 8: Fallet järnvägen
- No 9: Björklundeffekten
- No 10: Åtstramningsdoktrinen
- No 11: En röst på SD är en röst på högern
- No 12: Mest åt de rika
- No 13: Färre lärare ger vinsten!
- No 14: Ordens makt i politiken
- No 15: Handbok för en ny kulturminister
- No 16: Städhjälp och bartender för alla?
- No 17: Förklaringar till SD:s framgång
- No 18: Utan segel i vänstervinden – eftervalsanalys
- No 19: I frihandelns goda namn
- No 20: Från massarbetslöshet till full sysselsättning
- No 21: Vägen till en likvärdig skola – skolpolitisk årsbok 2015
- No 22: Jämlikhet är lösningen!
- No 23: En för alla, alla för vem?
- No 24: Måste vi jobba 8 timmar per dag?
- No 25: Kapitalet i tjugoförsta århundradet
- No 26: Piketty på tre röda
- No 27: Porten kallas trång
- No 28: Partierna och jämlikheten
- No 29: Anställningsformer i Sverige
- No 30: Med låg kvalitet som affärsidé
- No 31: Den blåbruna röran
- No 32: Spagat över väljarkåren